DOI: https://doi.org/10.32689/2523-4536/82-4
УДК 338.432
JEL Classification: M13, M21, Q13

РОЗВИТОК ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ДЛЯ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЖІНОК-КЕРІВНИКІВ НА ЗАСАДАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

М.Й. Малік, С.А. Кравченко, О.М. Могильний

DEVELOPMENT OF FARM HOLDINGS AS AN OPPORTUNITY FOR SELF-REALIZATION OF WOMEN-LEADERS ON THE BASIS OF EUROPEAN INTEGRATION IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Mykola Malik, Svitlana Kravchenko, Oleksiy Mohylny

Анотація. *Розвиток фермерських господарств як можливість для самореалізації жінок-керівників в умовах воєнного стану є невід'ємною складовою організаційно-економічного механізму стимулювання євроінтеграційного розвитку підприємницької діяльності на селі. Мета статті полягає в обґрунтуванні особливостей розвитку фермерських господарств, очолюваних жінками, на засадах євроінтеграції в умовах воєнного стану. Використано аналітико-статтистичний, графічний, соціологічний, систематизації й групування, абстрактно-логічний, системно-функціональний, екосистемний підхід та ін. Обґрунтовано, що підприємці Чернігівської і Сумської областей завершили 2025 рік із позитивним приростом виробництва завдяки значної ролі фермерських господарств і особистих селянських господарств, очолюваних жінками. Виявлено, що для жінки бізнес це можливість поліпшити самореалізацію та самоповагу. З позиції жінок-керівників зменшення купівельної спроможності населеня є основною перешкодою ведення бізнесу. Розкрито основні показники та результати фінансового моніторингу діяльності фермерських господарств, які досліджувались у Дніпропетровській, Львівській, Кіровоградській, Одеській, Полтавській областях, де головами є жінки. Визначені критерії соціально-економічної ефективності фермерства; розкриті характерні особливості розвитку фермерських господарств, очолюваних жінками, залежно від часу заснування, спеціалізації та розміру аграрних активів; висвітлено складові державної підтримки фермерських господарств та шляхи подальшого їх розвитку в умовах кризових ситуацій, викликаних воєнним станом. Результати можливо використати під час розроблення державної цільової програм розвитку сімейних фермерських господарств, очолюваних жінками, на засадах євроінтеграції в умовах війни та повоєнного відновлення тимчасово окупованих територій.*

Ключові слова: *фермерське господарство, жінки-фермери, державна підтримка, євроінтеграція, воєнний стан.*

Summary*. The development of farms as an opportunity for self-realization of women managers in martial law is an integral part of the organizational and economic mechanism for stimulating the European integration development of entrepreneurial activity in the countryside. The purpose of the article is to substantiate the features of the development of farms headed by women on the principles of European integration in martial law. Analytical and statistical, graphic, sociological, systematization and grouping, abstract-logical, system-functional, ecosystem approach, etc. were used. It is substantiated that entrepreneurs of Chernihiv and Sumy regions completed 2025 with a positive increase in production due to the significant role of farms and personal peasant farms headed by women. It was found that for women, business is an opportunity to improve self-realization and self-esteem. From the position of women managers, the decrease in the purchasing power of the population is the main obstacle to doing business. The main indicators and results of financial monitoring of the activities of farms, which were studied in Dnipropetrovsk, Lviv, Kirovohrad, Odessa, Poltava regions, where women are the heads, are revealed and substantiated. The criteria for socio-economic efficiency of farming are determined; the characteristic features of the development of farms headed by women are revealed, depending on the time of foundation, specialization and size of agricultural assets; the components of state support for farms and ways of their further development in conditions of crisis situations caused by martial law are highlighted. The results can be used when developing a state target program for the development of family farms headed by women, on the principles of European integration in conditions of war and post-war restoration of temporarily occupied territories.*

Keywords: *farming, women farmers, state support, European integration, martial law.*

© М.Й. Малік, С.А. Кравченко, О.М. Могильний, 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

1. Вступ

Фермерські господарства України внаслідок трансформаційних процесів у довоєнний період та значних змін, пов'язанних з війною, характеризуються різною адаптивністю до екстремальних умов. В оновленому класифікаторі організаційно-правових форм для потреб виробництва офіційної державної статистичної інформації є «фермерське господарство» і «сімейне підприємство». Проте відсутне «особисте селянське господасрство» (ОСГ), оскільки його діяльність не має на меті отримання комерційного прибутку та не підлягає державній реєстрації як суб'єкт господарювання.

Діяльність фермерського господарства як окремої організаційно-правової форми господарювання визначена Законом України від 19.06.2023 р. № 973-IV «Про фермерське господарство» [25], який передбачає особливості створення та стимули для діяльності сімейних фермерських господарств. Закон України від 15.06.2003 р. № 742-IV «Про особисте селянське господарство» [24] урегульовано діяльність фізичних осіб з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків. Діяльність, пов'язана з веденням особистого селянського господарства (ОСГ), не відноситься до підприємницької діяльності.

В умовах воєнного стану аграрний сектор України забезпечує досягнення вагомих результатів. У 2025 р. зібрано 57,6 млн. тон зернових та 17,3 млн. тон олійних культур. Середня врожайність зернових становила 5,08 т/га [21], що становить лише на 14% менше середнього по Європейському Союзу. У 1 півріччі 2026 р. загальне сільськогосподарське виробництво (порівняно з аналогічним періодом 2025 р.) скоротилося, але на підприємствах обсяг сільськогосподарського виробництва на 7% зріс [21]. Через окупацію 20,5% території України, скоротилися також і посівні площі підпримємств, що призвело у 2025 р. порівняно з 2021 р. (у постійних цінах 2021 року) до зменшення на -25,69% валової продукції, в тому числі рослинництва на -28,01%, тваринництва на -14,90% [21]. Спад виробництва спостерігається як на підприємствах, так і в господарствах населення. Найбільші втрати понесли галузі, розташовані у зоні бойових дій або під постійними обстрілами: Донецька – 44,7%; Херсноська – 33,7%; Дніпропетровська – 21,2%. Проте Чернігівська і Сумська області завершили 2025 рік із незначним позитивним приростом виробництва [21]. У досягненні цих результатів значну роль відіграють фермерські господарства і ОСГ, очолювані жінками. В умовах підготовки України до вступу в Європейський Союз відбувається перегляд традіційних підходів до ведення сільського господарства. Поряд з великими й середніми аграрними підприємствами все більшого значення набувають мікро-, й малі формерські господарства, що базуються на відповідальності, творчому підході до справи й професійній майстерності жінок-підприємиць.

Дослідженню теоретико-методичніх підходів до розвитку фермерських господарств на засадах євроінтеграції в умовах воєнного стану присвячено наукові праці багатьох вчених. Гаврик О.Ю., Свиноус Н.І. [9] акцентували увагу на інформаційно-аналітичних та управлінських аспектах розвитку фермерських господарств з позицій продовольчого забезпечення країни. Гурська І.С., Саранчук Г.М. [19] обґрунтували стратегічні пріоритети організаційно-економічного механізму післявоєнного відновлення аграрного сектору економіки та розкрили особливу роль малих фермерських господарств та сільськогосподарських кооперативів у розвитку децентралізованих мережевих структур.

Дубініна М.В., Тивончук Я.А. [22] встановили, що основними ризиками соціально-економічної стійкості фермерських господарств прифронтових та південних територій є цінова кон'юнктура та гострий дефіцит працівників основних професій. Золотницькою Ю.В. [26] системно розкрито та обґрунтовано сучасні моделі організації внутрішньогосподарського управління сімейними фермерськими господарствами (лінійна, короткострокове планування, лінійно-функціональна з використанням цифрових платформ, мале фермерське господарство та ін.).

Ільчук М.М., Томашевська О.А., Андросович І.І. та ін. [27] зосередили увагу на стимулюванні соціально-економічної активності субєктів підприємництва в сільському господарстві, гармонізації структури агропромислового виробництва та розширення програм державної підтримки інвестиційно-інноваційного євроінтеграційного розвитку малих та середніх фермерських господарств. Лагодієнко В., Ніколюк О., Савченко Т. [28] запропонували шляхи розвитку кооперації малих суб'єктів підприємництва з метою підвищення адаптивності та фінансової стійкості; оптимізації вхідних ресурсів; мінімізації витрат; активізації інвестиційно-інноваційної діяльності, цифровізації та використання ресурсозберігаючих «розумних» та «зелених» технологій та ін. Назарук А.Я. [29] запропонувала механізм активізації малого підприємництва

в сільському господарстві; удосконалення підходів до відтворення, адаптивності, оперативності та гнучкості функціонування господарських структур в умовах кризи.

В опублікованих роботах основна увага зосереджена на стані та умовах функціонування підприємницьких структур на селі загалом, але особливості та складові розвитку фермерських господарств як можливості для самореалізації жінок-керівників на засадах євроінтеграції в умовах воєнного стану повністю не розкриті.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування розвитку фермерських господарств, очолюваних жінками, на засадах євроінтеграції в умовах воєнного стану.

Для досягнення мети були поставлені такі задачі:

1) розкрити загальні умови розвитку фермерських господарств, очолюваних жінками;

2) проаналізувати діяльність фермерських господарств, очолюваних жінками, на прикладі окремої області (або району) та зробити прогноз чистого прибутку на 2030 рік для цих фермерських господарств;

3) дослідити стан процесів стимулювання розвитку фермерських господарств, очолюваних жінками.

2. Матеріали та методи

Об'єктом дослідження є система розвитку фермерських господарств України. *Предметом* дослідження є теоретичні й методологічні підходи до розвитку фермерських господарств як можливості для самореалізації жінок-керівників на засадах євроінтеграції в умовах воєнного стану.

Основна гіпотеза дослідження полягає в тому, що діяльність фермерських господарств є проявом можливості самореалізації, виразу особистісної мотивації та самоповаги жінок-керівників за наявності умов державного та міжнародного стимулювання розвитку фермерських господарств, очолюваних жінками, на засадах євроінтеграції в умовах воєнного стану.

Під час дослідження використано такі *припущення і спрощення*. По-перше, державне бюджетне фінансування не розглядається як єдине джерело розвитку фермерських господарств, але аналізується як базова основа, яка має вплив на адаптивність та оптимізацію системи прийняття організаційно-управлінських та адміністративно-господарських рішень жінки-керівника-фермера. По-друге, результати фінансового моніторингу відображають такі складові системи фінансового аналізу господарської діяльності, як кількість працівників, зобов'язання, чисту маржу, активи, рентабельність виробництва та активів, фінансову стійкість, дохід, чистий прибуток. По-третє, практичний аналіз на прикладі конкретних фермерських господарств, очолюваних жінками, здійснюється на публічних державних статистичних джерелах, відкритих річних звітах суб'єктів підприємництва, що не претендує на комплексну інтегративну репрезентативність усієї системи функціонування фермерських господарств в країні, але дає змогу встановити типові труднощі та головні перешкоди ведення аграрного бізнесу на засадах євроінтеграції в умовах воєнного стану.

Теоретико-методологічною основою дослідження є інтегративний підхід до аналізу соціально-економічних проблем діяльності фермерських господарств як можливості для самореалізації жінок-керівників на засадах євроінтеграції в умовах воєнного стану; наукові праці вчених економістів, присвячені питанням розвитку суб'єктів підприємництва аграрного бізнесу, зокрема, фермерських господарств.

У роботі застосовано такі *методи*: абстрактно-логічний метод – при узагальненні теоретико-методологічних положень функціонування фермерських господарств та формулюванні висновків; *структурно-функціональний метод* – при дослідженні розвитку фермерських господарств як структурно виділеної системи суб'єктів підприємництва аграрного бізнесу, у якій всі елементи виконують своє функцоінальне призначення; при узагальнені практики функціонування фермерських господарств, очолюваних жінками; при розкритті функцій держави у стимулюванні розвитку фермерських господарств, очолюваних жінками; *метод порівняльного аналізу* – при встановленні соціально-економічної ефективності діяльності фермерських господарств, очолюваних жінками, та при оцінюванні показників їх фінансового стану; *статистичні методи* – при аналізі результатів діяльності фермерських господарств, очолюваних жінками, на прикладі окремої області (або району); *метод прогнозної оцінки* – при аналізі процесів розвитку конкретних фермерських господарств, очолюваних жінками, та умов стимулювання їх розвитку; *інституціональний підхід* – при встановленні особливостей поведінки жінок-фермерів в ринковому середовище в умовах воєнного часу; *монографічний метод* – при вивченні передового досвіду діяльності фермерських господарств, очолюваних жінками, держав-членів Євросоюзу. Дослідження має теоретико-аналітичний характер, основано на використанні вторинних

даних, опублікованих у відкритих державних статистичних джерелах та річних звітах суб'єктів підприємництва.

3. Результати та обговорення

3.1. Загальні умови розвитку фермерських господарств, очолюваних жінками

Щорічно 15 жовтня відзначається Міжнародний день сільських жінок, що покликаний нагадати суспільству про зобов'язання перед сільськими жінками, наскільки цінною є їхня праця. Для воюючої п'ятий рік країни – ця дата має екзистенційне значення. Так само як і в період Другої світової війни та по її закінченні, жінки зняли всі табу на суто чоловічі професії. Унаслідок мобілізації фермерів, що вели мікро- й малі господарства, неабияке навантаження щодо виконання одвічної хліборобської місії українського селянства лягло на плечі їхніх дружин, сестер і доньок. Соціальна база для розвитку фермерських господарств, очолюваних жінками, значна. За даними Держстату України, у 2021 р. налічувалося 3,9 млн ОСГ, які мали в користуванні близько 6 млн га землі і виробляли 36% сільськогосподарської продукції. Майже кожне друге з них очолювали жінки [21]. Значні перспективи для заснування фермерських господарств сімейного типу мають 190 тис. ОСГ, які обробляють більше 2 га землі. З урахуванням демографічної кризи на селі, однією з форм підприємництва в аграрному секторі є сімейні фермерські господарства, які очолюють жінки. Вони також опікуються продовольчою безпекою держави, постачання продукції на місцеві ринки, забезпечення самозайнятості, одночасно виховуючи дітей, доглядаючи батьків, зберігаючи благополуччя родини.

У преамбулі до Статуту ООН відмічається про абсолютне дотримання громадянських, політичних, економічних, соціальних, культурних та інших прав жінок у їх єдності і неподільності. Декларацією «Про права селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості» [7] передбачається необхідність стимулювання участі жінок у розроблені і реалізації планів розвитку усіх рівнів, сприяння організації груп самодопомоги та кооперативів, дотримання прав жінок на гідне працевлаштування, рівні винагороду і соціальні пільги, доступу до дільності, що приносить дохід. Держави зобов'язані вживати належних заходів для ліквідації всіх форм дискримінації щодо селянок.

Загалом в Україні гендерні диспропорції проявляються у недостатньому представництві жінок у політикумі на всіх ієрархічних рівнях, органах управління великими компаніями, нижчій заробітній платі, у показниках участі в робочої силі тощо. Наприклад, серед депутатського корпусу сільських рад частка жінок складає 41%; серед голів фермерських господарств – 20,5%; серед керівників великих сільськогосподарських підприємств – лише 11% [10]. В умовах повномасштабної збройної агресії рф до звичайних форм дискримінації жінок у мирних умовах додаються й інші, пов'язані зі службою в ЗСУ та інших військових формуваннях.

Селяни, мікро- і малі фермерські господарства виробляють найрізноманітнішу та екологічно здорову їжу і відіграють провідну роль у забезпеченні населення продовольством [2, 3, 4]. За данними ФАО близько 80% харчової продукції у світі постачаються сімейними фермами через місцеві та регіональні ринки [7]. Проте сільське населення стикається з проблемами обмеженого доступу до засобів виробництва, кредитних ресурсів, дорадництва, логістики тощо.

Результатами аналітичного дослідження Top Lead і Rating Group (агенції візуальних комунікацій) [23] встановлено, що для жінки бізнес це «можливість мати ще більше свободи» (ніж просто заробляти капітал), поліпшити особистий розвиток, самореалізацію (88%), самоповагу (87%), повагу інших (78%)». Жінками-підприємицями найбільшими труднощами є «невизначеність щодо майбутнього (65%), вигоряння, втому (42%), страх втрати доходу (35%)». Серед опитаних жінок-підприємиць у сільському господарстві було 4,3%, а обсяг доходів організацій, де керівниками жінки-аграрії становив 304 млрд гривень. Виявлено, що для жінок-підприємиців бракує інструментів для зростання бізнесу у сфері маркетингу та просуванні продукції на ринок (44%), масштабування бізнесу (32,9%), продажу продукції (30,4%), фінансового планування та обліку (26,9%) та ін. Для активно діючих жінок-підприємців головними перешкодами ведення бізнесу є: зменшення купівельної спроможності населеня (48,5%); проблеми з енергопостачанням (40,7%); високе податкове навантаження (30,9%); зростання цін на сировину та компоненти (30,2%) тощо. Проте, як показало дослідження, найбільшим стимулом у жіночому бізнесі є особиста мотивація (69,8%) [23].

Результати аналізу показують, що сімейні фермерські господарства демонструють високу адаптивність свого бізнесу до умов воєнних ризиків. Наприклад, станом на 27.07.2026 р. в Золочівському районі Львівській області економічно активними є 218 підприємств (з них 113 ФОПів), які використовують 34249 га сільськогосподарських угідь [5].

У цьому районі жінки-фермери започаткували хлібробську діяльність з 1992 року. Основна спеціалізація – вирощування зернових, бобових і насіння олійних культур (табл. 1).

3.2. Аналіз діяльності фермерських господарств, очолюваних жінками, на прикладі окремої області (або району) та прогноз чистого прибутку на 2030 рік для цих фермерських господарств

Основні результати фінансового моніторингу ФГ у Дніпропетровській, Кіровоградській, Львівській, Одеській і Полтавській областях, де головами є жінки, розкрито в табл. 2–3 та рис. 1–2. Серед досліджуваних господарств високу рентабельність активів (%), фінансову стікость та низьку ймовірність погіршення фінансового стану господарства мають: ФГ «Золота нива+» [35] (керівник – Шуховська Любов Йосипівна; Львівська обл., Шептицький р-н, с. Трудолюбівка); ФГ «Коляда-2012» [36] (керівник – Богоміл Наталія Йосипівна; Одеська обл., Березівський р-н, м. Березівка); ФГ «Бойко» [33] (керівник – Бойко Людмила Вікторівна; Кіровоградська обл., Голованівський р-н, с. Мощене); ФГ «Крутник О.Б.» [37] (керівник – Маліновська Оксана Ярославівна; Львівська обл., Золочівський р-н, село Єлиховичі). Чиста маржа як реальний прибуток бізнесу в 2025 році (порівнянно з показниками 2024 р.) збільшився лише на ФГ «Крутник О.Б.» [37]. Стан агробізнесу ФГ «Крутник О.Б.» [37] в період з 2023 р. по 2025 р. відрізняється постійним нарощуванням активів (+72,15 %), зобов'язань (+49,76 %), підвищенням рентабельності виробництва (+24,02 %) та прибутку (в +19,94 раза) при зменшенні кількості працівників (табл. 2–3, рис. 1).

Таблиця 1

Окремі показники діяльності фермерських господарств Золочівського району Львівській області, очолюваних жінками, станом на 27.07.2026 року

№	Дата заснування	Код ЄДРПОУ	Село	Назва ФГ (СФГ)	ПІБ керівниці	Статутний капітал, грн
1	26.02.1992	22420851	Скнилів	ФГ «Юхими ЛГ»	Юхима Леся Григорівна	21 200
2	12.01.1994	22329918	Підлисся	СФГ «Жолоб»	Пряхіна Софія Олександрівна	400
3	04.02.1994	20795697	Мала Вільшанка	ФГ «Жайвір»	Хамула Надія Степанівна	30
4	10.11.1994	23959892	Новосілки	ФГ «Гаврилів ЛБ»	Гаврилів Людмила Борисівна	0
5	18.04.1995	22420866	Куровичі	ФГ «Прийми»	Ганик Леся Володимирівна	100 000
6	20.06.1995	20803923	Підгірці	ФГ «Підгорецька Надія»	Дереш Галина Миронівна	1 000
7	04.09.1995	22329781	Куровичі	ФГ «Згода»	Кісіль Ірина Степанівна	2 200
8	29.02.1996	20859049	Новосілки	ФГ «Василини АІ»	Василина Анна Іванівна	200
9	04.05.1998	25233337	Поморяни	ФГ «Волетар»	Питльована Ольга Михайлівна	100
10	09.11.1998	30223979	Велика Вільшаниця	СФГ «Зарічки»	Спільник Оксана Анатоліївна	500
11	14.09.2004	32967434	Словіта	ФГ «Якторів»	Борух Надія Василівна	170 000
12	18.10.2004	33198275	Гутище	ФГ «Гутищанське»	Кравець Галина Степанівна	1 000
13	23.03.2005	33424848	Єлиховичі	ФГ «Крутник ОБ»	Маліновська Оксана Ярославівна	310 000
14	22.03.2007	34912118	Словіта	ФГ «Словіта»	Борух Надія Василівна	200 000
15	25.06.2007	35130470	Новосілки	ФГ «Федик»	Федик Іванна Володимирівна	300
16	17.03.2011	37504209	Суховоля	ФГ «Добробут Вест»	Тучак Людмила Іванівна	100 000
17	16.01.2012	37904756	Хмелева	ФГ «Хмелева»	Олексевич Парасковія Михалівна	2 000
18	04.04.2012	36763655	Дунів	ФГ «Думна»	Воронич Ярина Романівна	0
19	20.08.2012	36763733	Ріпнів	ФГ «Арсад»	Мацюк Ганна Романівна	1 000
20	14.02.2019	42822424	Руда-Колтівська	ФГ «Пролісок-1»	Петелицька Леся Мар'янівна	5 000
21	11.04.2019	42947676	Глиняни	ФГ «Мазів-Агро»	Тимняк Людмила Данилівна	2 000
22	09.01.2020	43440494	Поляни	ФГ «Україна Еко Ленд»	Баран Софія Самуїлівна	1 000
23	29.11.2021	44616838	Старий Милятин	ФГ «Діас Агро»	Дворянин Оксана Володимирівна	1 000
24	04.02.2022	44504747	Хильчиці	ФГ Щенсна ЯМ	Щенсна Ярослава Микитівна	6 000

Джерело: сформовано з використанням [5]

Таблиця 2

Активи, зобов'язання та кількість працівників фермерських господарств, очолюваних жінками

Показники	2021	2022	2023	2024	2025
ФГ «Лариса» Дніпропетровська обл., Томаківський р-н, с. Високе; Керівник – Назаренко Лариса Михайлівна; код ЄДРПОУ – 23367789; дата заснування – 30.11.1995					
Кількість працівників, осіб	6	7	7	6	6
Активи, грн	25 074 700	28 989 600	31 049 500	42 692 600	41 642 400
Зобов'язання, грн	4 827 600	4 864 800	5 505 200	12 029 100	10 860 900
ФГ «Лариса-2008» Дніпропетровська обл., Павлоградський р-н, с. Новов'язівське; Керівник – Книш Анна Владиславівна; код ЄДРПОУ – 35798131; дата заснування – 09.12.2008					
Кількість працівників, осіб	9	9	13	15	16
Активи, грн	59 606 800	63 653 900	62 217 000	65 590 400	73 504 700
Зобов'язання, грн	1 325 000	6 879 600	10 991 400	7 937 700	7 228 200
ФГ «Коляда-2012» Одеська обл., Березівський р-н, м. Березівка; Керівник – Богоміл Наталія Йосипівна; код ЄДРПОУ 38201250; дата заснування – 19.06.2012					
Кількість працівників, осіб	2	2	2	4	4
Активи, грн	2 655 300	2 152 900	4 807 900	10 078 500	16 827 800
Зобов'язання, грн	1 295 900	588 900	1 478 000	1 834 500	4 804 900
ФГ «Бойко» Кіровоградська обл., Голованівський р-н, с. Мощене; Керівник – Бойко Людмила Вікторівна; код ЄДРПОУ 20657127; дата заснування – 26.08.1994					
Кількість працівників, осіб	2	2	2	3	3
Активи, грн	7 694 100	9 211 400	9 155 300	9 833 800	9 354 800
Зобов'язання, грн	1 166 000	2 614 400	2 625 000	1 691 600	133 300
ФГ «Агро Лайф» Полтавська обл., Миргородський р-н, с. Устивиця; Керівник – Коляда Світлана Іванівна; код ЄДРПОУ 41117384; дата заснування – 01.02.2017					
Кількість працівників, осіб	7	10	6	7	8
Активи, грн	23 737 100	37 506 600	41 572 000	52 675 800	78 985 700
Зобов'язання, грн	5 056 400	9 220 000	9 690 400	10 499 600	21 252 600
ФГ «Овочівництво» Львівська обл., Стрийський р-н, с. Крупське; Керівник – Моркінь Марія Юріївна; код ЄДРПОУ 35785613; дата заснування – 25.02.2008					
Кількість працівників, осіб	3	3	5	4	4
Активи, грн	4 817 900	8 493 500	9 953 300	14 589 000	18 818 700
Зобов'язання, грн	449 000	1 720 000	1 149 200	3 568 100	2 417 900
ФГ «Гутищанське» Львівська обл., Золочівський р-н, село Гутище; Керівник – Кравець Галина Степанівна; код ЄДРПОУ – 33198275; дата заснування – 18.10.2004					
Кількість працівників, осіб	1	2	1	2	2
Активи, грн	1 689 100	1 582 800	1 641 900	1 527 000	1 693 200
Зобов'язання, грн	0	310 800	275 900	0	0
ФГ «Крутник О.Б.» Львівська обл., Золочівський р-н, село Єлиховичі; Керівник – Маліновська Оксана Ярославівна; код ЄДРПОУ – 33424848; дата заснування – 23.03.2005					
Кількість працівників, осіб	4	5	4	5	3
Активи, грн	2 850 000	4 572 200	4 799 800	5 457 600	6 653 000
Зобов'язання, грн	173 800	927 700	62 900	115 200	126 400
ФГ «Арсад» Львівська обл., Золочівський р-н, село Ріпнів; Керівник – Мацюк Ганна Романівна; код ЄДРПОУ – 36763733; дата заснування – 20.08.2012					
Кількість працівників, осіб	5	5	4	7	7
Активи, грн	13 611 700	14 602 600	16 476 600	22 318 100	33 548 400
Зобов'язання, грн	2 627 700	1 955 000	3 685 200	5 352 400	9 385 800
ФГ «Золота нива+» Львівська обл., Шептицький р-н, с. Трудолюбівка; Керівник – Шуховська Любов Йосипівна; код ЄДРПОУ – 32364427; дата заснування – 28.02.2003					
Кількість працівників, осіб	3	3	3	3	3
Активи, грн	7 675 300	10 001 500	9 466 100	7 744 800	9 059 000
Зобов'язання, грн	1 109 300	430 100	5 500	861 500	700

Джерело: сформовано з використанням [31–40]

Таблиця 3

Результати фінансового моніторингу діяльності фермерських господарств, очолюваних жінками

Показники	2021	2022	2023	2024	2025
ФГ «Лариса»					
Чиста маржа, %	37,3	24,8	10,6	19,1	1,0
Рентабельність активів, %	26,2	13,4	4,6	12,0	0,3
Фінансова стійкість					Задовільна
Ймовірність погіршення фінансового стану					Середня
ФГ «Лариса-2008»					
Чиста маржа, %	51,8	-6,3	-20,8	-3,8	27,3
Рентабельність активів, %	40,2	-1,8	-8,4	-1,9	14,8
Фінансова стійкість					Достатня
Ймовірність погіршення фінансового стану					Помірна
ФГ «Коляда-2012»					
Чиста маржа, %	9,8	9,6	21,6	25,4	20,0
Рентабельність активів, %	15,8	9,5	11,8	40,8	22,5
Фінансова стійкість					Висока
Ймовірність погіршення фінансового стану					Низька
ФГ «Бойко»					
Чиста маржа, %	22,8	3,0	1,2	17,8	8,4
Рентабельність активів, %	19,5	2,6	1,2	18,6	9,7
Фінансова стійкість					Висока
Ймовірність погіршення фінансового стану					Низька
ФГ «Агро Лайф»					
Чиста маржа, %	35,4	30,4	38,7	49,6	51,2
Рентабельність активів, %	19,3	6,5	14,4	28,6	19,7
Фінансова стійкість					Достатня
Ймовірність погіршення фінансового стану					Помірна
ФГ «Овочівництво»					
Чиста маржа, %	40,5%	24,4%	9,8%	24,0%	23,9%
Рентабельність активів, %	38,4%	28,3%	10,2%	18,2%	14,7%
Фінансова стійкість					Достатня
Ймовірність погіршення фінансового стану					Помірна
ФГ «Гутищанське»					
Чиста маржа, %	9,2	9,5	11,0	9,4	15,4
Рентабельність активів, %	4,1	5,5	5,7	10,5	9,8
Фінансова стійкість					Достатня
Ймовірність погіршення фінансового стану					Помірна
ФГ «Крутник О.Б.»					
Чиста маржа, %	41,8	27,7	1,4	19,1	26,1
Рентабельність активів, %	34,7	22,9	1,2	17,2	17,7
Фінансова стійкість					Висока
Ймовірність погіршення фінансового стану					Низька
ФГ «Арсад»					
Чиста маржа, %	23,4	25,8	1,4	17,1	34,2
Рентабельність активів, %	7,2	11,4	0,9	11,5	18,4
Фінансова стійкість					Достатня
Ймовірність погіршення фінансового стану					Помірна
ФГ «Золота нива+»					
Чиста маржа, %	25,3	38,1	18,4	25,0	17,3
Рентабельність активів, %	20,0	20,2	15,1	23,5	24,0
Фінансова стійкість					Висока
Ймовірність погіршення фінансового стану					Низька

Джерело: сформовано з використанням [31–40]

В процесі дослідження встановлено, що ФГ «Лариса-2008» (Книш А.В.) [38] мало в період 2022–2024 рр. негативні показники рентабельності виробництва, але у 2025 році керівництво господарста значно поліпшило стан складових економічного механізму функціонування в умовах воєнного часу, збільшились активи та кількість працівників. У 2025 році найбільший рівень рентабельності виробництва (+51,24%) мало ФГ «Агро Лайф» (Коляда С.І.) [36]. (рис. 1).

Результати прогнозу щодо отримання доходу на 2026 рік та чистого прибутку на 2030 р. від діяльності фермерських господарств, які досліджувались, та мають керівника – жінку-фермера, розкрито в табл. 4 та рис. 2–4.

Зокрема, щодо отримання чистого прибутку на 2030 р. від діяльності фермерських господарств, які досліджувались, та мають керівника – жінку-фермера, встановлено наступні результати прогнозу на фермерських господарствах: «Золота нива+» (Шуховська Л.Й.) [35] – 2754000 грн.; «Лариса» (Назаренко Л.М.) [40] – 3435000 грн.; «Лариса-2008» (Книш А.В.) [38] – 12334000 грн; «Коляда-2012» (Богоміл Н.Й.) [36] – 6114500 грн.; «Бойко» (Бойко Л.В.) [33] – 2117400 грн.; «Агро Лайф» (Коляда С.І.) [31] – 16371000 грн.; «Овочівництво» (Морикінь М.Ю.) [39] – 3527000 грн.; «Гутищанське» (Кравець Г.С.) [34] – 2186000 грн.; «Крутник О.Б.» (Маліновська О.Я.) [37] – 6015432 грн.; «Арсад» (Мацюк Г.Р.) [32] – 24973109 грн. (рис. 2–4).

Як показують наведені розрахунки, поєднання обов'язку перед родиною і односельцями, відповідальністю перед державою, любові до землі і наполеглива праця дають позитивні результати в діяльності жінок-фермерок. Додатковими прикладами ефективного функціонування жінок-фермерок є результати діяльності керівників Людмили Городищенко (Миколаївська обл.), Катерини Отреби (Хмельницька обл.), Валентини Лановенко (Черкаська обл.), Марії Ковач (Закарпатська обл.), Тетяни Корост (Полтавська обл.), Любові Малої (Кіровоградська обл.) та багато інших.

3.3. Стан процесів стимулювання розвитку фермерських господарств, очолюваних жінками

Міжнародна компанія Corteva Agriscience оголосила переможниць (жінок-фермерів) конкурсу на гранти у рамках міжнародної освітньої програми TalentA 2025–2026 роки.

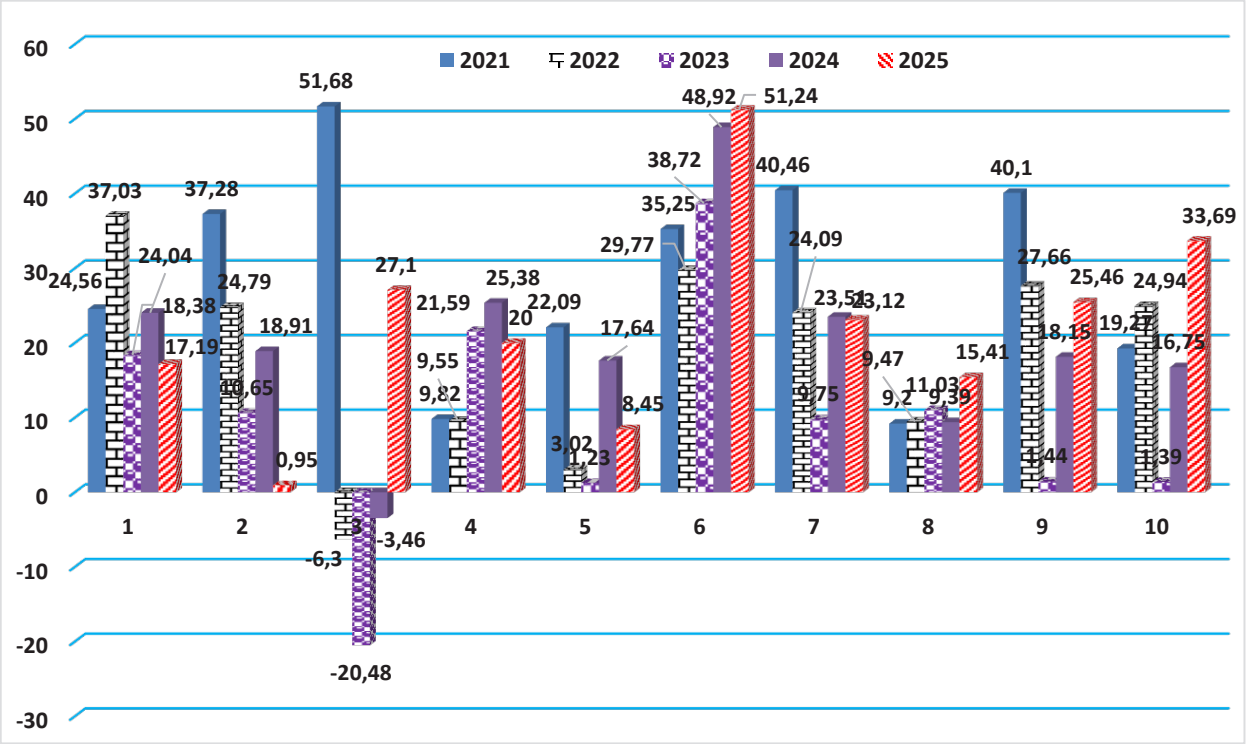

Рис. 1. Рентабельність виробництва фермерських господарств, очолюваних жінками (%)

Примітка: фермерські господарства : 1 – «Золота нива+» (Шуховська Л.Й.); 2 – «Лариса» (Назаренко Л.М.); 3 – «Лариса-2008» (Книш А.В.); 4 – «Коляда-2012» (Богоміл Н.Й.); 5 – «Бойко» (Бойко Л.В.); 6 – «Агро Лайф» (Коляда С.І.); 7 – «Овочівництво» (Морикінь М.Ю.); 8 – «Гутищанське» (Кравець Г.С.); 9 – «Крутник О.Б.» (Маліновська О.Я.); 10 – «Арсад» (Мацюк Г.Р.).

Джерело: сформовано з використанням [31–40]

Таблиця 4

Прогноз доходу на 2026 рік від діяльності фермерських господарств, очолюваних жінками

2021	2022	2023	2024	2025	Прогноз на 2026
ФГ «Лариса»					
17 610 500	15 641 300	13 329 300	27 078 500	12 386 900	9 640 587
ФГ «Лариса-2008»					
46 362 900	18 717 900	25 525 500	35 794 000	40 178 500	40 666 127
ФГ «Коляда-2012»					
4 260 000	2 142 400	2 621 500	16 195 400	18 894 400	25 806 805
ФГ «Бойко»					
6 782 000	7 986 900	8 826 800	10 356 800	10 786 100	11 848 851
ФГ «Агро Лайф»					
12 969 500	8 174 700	15 459 200	30 820 000	30 362 800	35 263 952
ФГ «Овочівництво»					
4 573 200	9 981 100	10 447 200	11 276 500	11 966 300	14 463 002
ФГ «Гутищанське»					
752 000	913 600	852 300	1 714 900	1 078 300	963 256
ФГ «Крутник О.Б.»					
2 463 800	3 790 100	4 092 100	5 172 300	4 615 000	5 014 624
ФГ «Арсад»					
5 102 800	6 669 500	10 368 300	15 370 400	18 269 600	24 106 371
ФГ «Золота нива+»					
6 242 800	5 469 000	7 792 300	7 580 900	12 653 500	16 904 674

Джерело: сформовано з використанням з використанням [31–40]

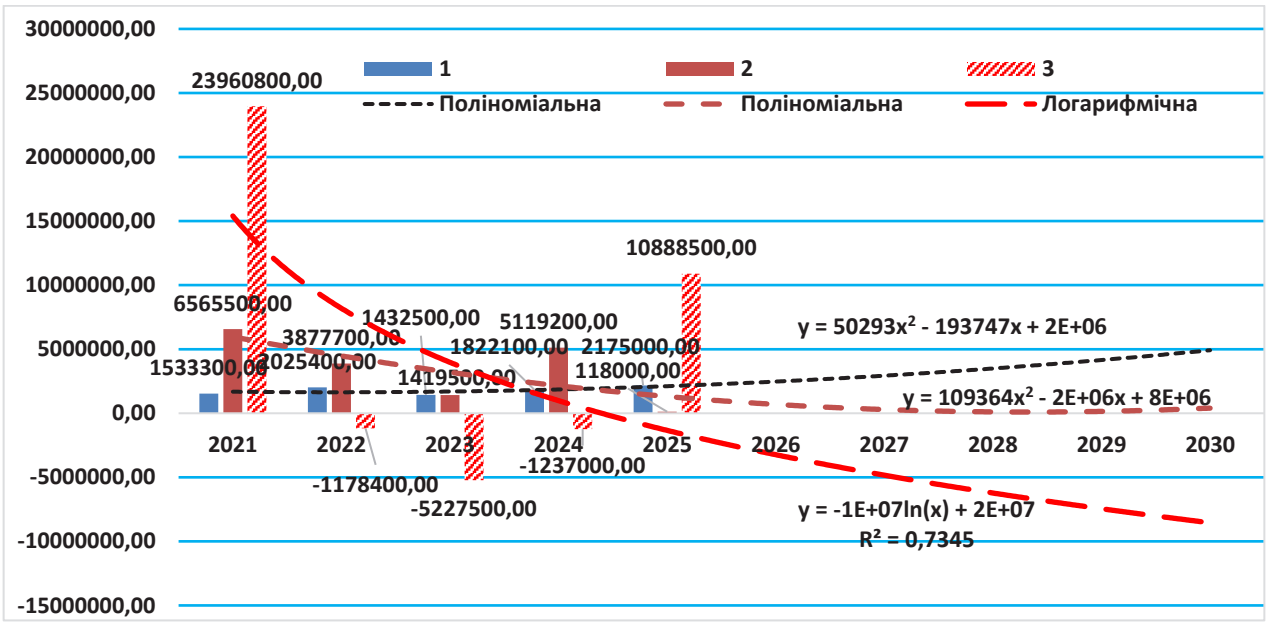

Рис. 2. Прогноз чистого прибутку на 2030 р. від діяльності фермерських господарств «Золота нива+», «Лариса», «Лариса-2008, грн

Примітка: фермерські господарства : 1 – «Золота нива+» (Шуховська Л.Й.); 2 – «Лариса» (Назаренко Л.М.); 3 – «Лариса-2008» (Книш А.В.).

Джерело: сформовано з використанням [35, 38, 40]

Серед тріумфаторок: а) Гунько Олена (Дніпропетровська обл) – вирощує птицю та овець; мета проєкту – виробництво тушкованого м'яса з продукції власної ферми; б) Ковач Наталія (Закарпатська обл.) – утримує півсотню корів та сироварню; мета проєкту – запуск виробництва сиров'ялених м'ясних делікатесів із яловичини; в) Молчанова Світлана

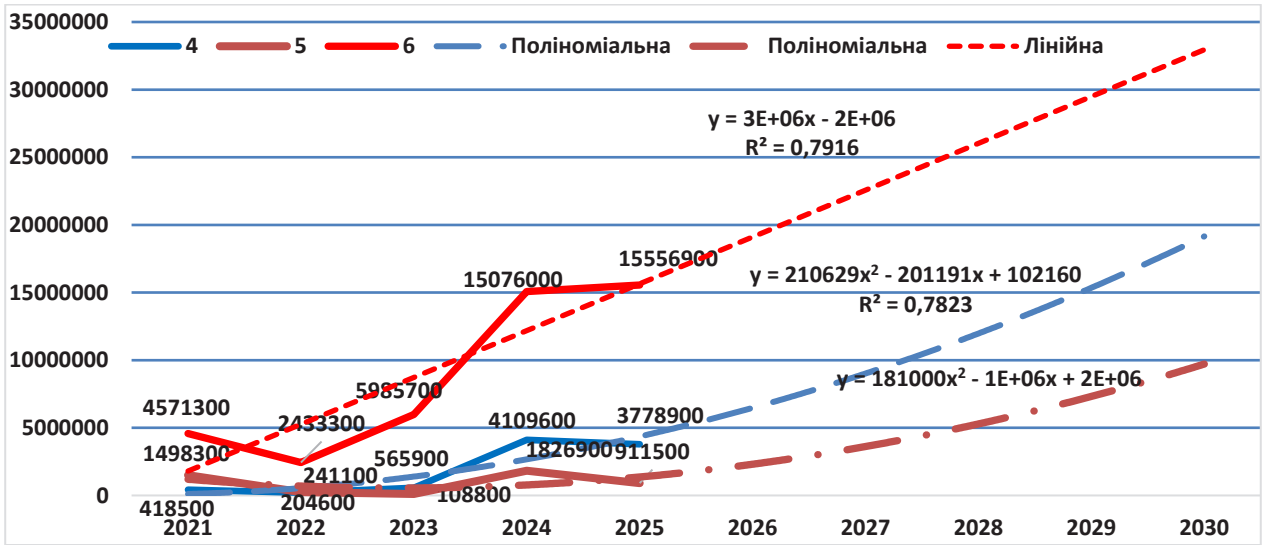

Рис. 3. Прогноз чистого прибутку на 2030 р. від діяльності фермерських господарств «Коляда-2012», «Бойко», «Агро Лайф», грн

Примітка: фермерські господарства : 4 – «Коляда-2012» (Богоміл Н.Й.); 5 – «Бойко» (Бойко Л.В.); 6 – «Агро Лайф» (Коляда С.І.).

Джерело: сформовано з використанням [31, 33, 36]

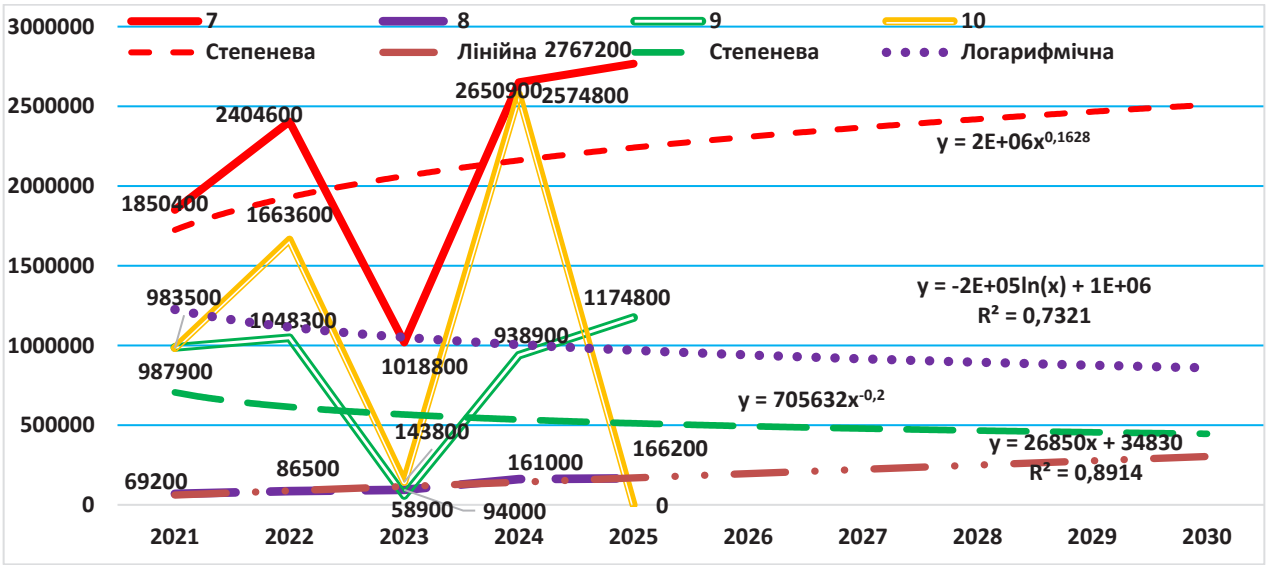

Рис. 4. Прогноз чистого прибутку на 2030 р. від діяльності фермерських господарств «Овочівництво», «Гутищанське», «Крутник О.Б.», «Арсад», грн

Примітка: фермерські господарства : 7 – «Овочівництво» (Морикінь М.Ю.); 8 – «Гутищанське» (Кравець Г.С.); 9 – «Крутник О.Б.» (Маліновська О.Я.); 10 – «Арсад» (Мацюк Г.Р.).

Джерело: сформовано з використанням [32, 34, 37, 39]

(Миколіївська обл.) – має молочну ферму; мета проєкту – запуск автоматизованої переробки молока, збільшення обсягів виробництва, розширення асортименту; г) Петухова Інеса (Львівська обл.) – створила крафтову майстерню з переробки волоських горіхів; мета проєкту – автоматизація виробничих процесів, збільшення обсягів виробництва та прибутковості [1].

Досвід держав-членів Євросоюзу щодо необхідності розширення прав і можливостей жінок у розвитку сільських територій має особливе значення для України. Наприклад, в Іспанії розроблено проект «Mujer Rural Empredeora» («Сільська жінка-підприємиця») [6], який покликаний залучати жінок до відродження й розвитку поселенської мережі. З цією метою створюють умови

для підвищення кваліфікації та проведення консультацій у підготовці бізнес-планів. По завершенню навчання підприємицям виділяють стартовий капітал на втілення власних проєктів та здійснюється первинний супровід їх упровадження [7, с. 23]. Ще один, орієнтований на жінок-аграріїв, проєкт «Rehabita Patrinonio» спрямований на забезпечення роботою жінок-голів домогосподарств, де планується залучати до відновлення сіл іммігрантів і біженців [6].

Ефективна реалізація аграрної політики передбачає не лише формування належного інституційного середовища державою, а й реалізацію ініціатив структурами громадянського суспільства. Вони сприяють: масштабуванню крафтового виробництва сімейних ферм; розвитку творчого потенціалу жінок-фермерів; створенню підприємств з агропереробки; запровадженню кліматично-розумних рішень в сільськогосподарське виробництво; підтриманню економічної дієздатності сімейного фермерства; започаткуванню екобізнесу з урахуванням стандартів Євросоюзу та ін. Серед таких структур:

а) громадські організації: «Асоціація фермерів та приватних землевласників України» (дата заснування – 13.05.1994 р.) [11]; «Всеукраїнська Рада Жінок-Фермерів» (керівник – Клєбанова Людмила Геннадіївна. м. Київ; дата реєстрації – 25.05.1998 р.) [12]; «Об'єднана асоціація фермерів України» (керівник – Кухарчук Інна Іванівна; дата реєстрації – 05.04.2018 р.) [14]; «Українська платформа «Жінки в бізнесі»» (керівник – Підсудок Надія Василівна; дата реєстрації – 29.03.2019 р.) [15]; «Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України» (НАСДСУ) (керівник – Роман Корінець, м. Київ; дата реєстрації – 10.10.2003 р. [13];

б) громадські спілки: «Інноваційне фермерство та кооперація» (м. Київ; дата реєстрації – 17.08.2016 р.) [17]; «Українська кооперативна федерація» (Рівненська область, м. Дубно; дата реєстрації – 24.05.2019 р.) [18]; «Асоціація малих і середніх фермерів» (дата реєстрації – 19.07.2021 р.) [16];

в) «Центр фермерських компетенцій» (м. Кременчук; дата реєстрації – 05.05.2021 р.) [41].

Діяльності жінок-фермерів сприяє також створенна 14.03.2026 р. «Міжнародна асоціація фермерів України» («International Farmers' Association of Ukraine») [8]. Відповіддю на виклики воєного часу стала реалізізація другого етапу проєкту «Бізнес-інкубатор для жінок : Бізнес-дім» за фінансуванням уряду Японії та технічної підтримки International Trade Centre [8]. Мета проєкту – системна підтримка жінок-фермерів прифронтових областей (Запорізької, Харківської, Полтавської, Волинської, Дніпропетровської, Київської, Чернігівської, Миколаївської, Одеської областей) у виробництві handmade-продукції, крафтової продукції та онлайн-продажів.

Загалом у 2026 році Державним бюджетом України на підтримку фермерів заплановано 2,6 млрд грн, або 27,4% від загальної суми, що спрямовується сільськогосподарським товаровиробниками через Державний аграрний реєстр. Зокрема у складі програм: пільгове кредитування; дотації на 1 гектар угідь; підтримка тваринництва (утримання корів, кіз та овець).

Серед міжнародних програм підтримки жінок-фермерок найбільш значимими стали: а) Mercy Corps; б) ФАО; в) TalentA (реалізує компанія Corteva Agriscience). Починаючи з 18.02.2026 р. по 31.10.2026 р. в рамках програми Mercy Corps пріоритет надається жінкам, які мають в обробітку до 150 га сільськогосподарських угідь [20]. Для технічної підтримки жінок-фермерок і кооперативів 20.01.2026 р. розпочато реалізацію проєкту «Harnessing Opportunities for Networks and Organizational Resilience (2025–2032)» («ГОНОР»). Він має багатогалузеве виробниче спрямування – зернові культури, овочівництво, ягідництво, бджільництво та молочне скотарство [30]. Реалізації цього проєкту фінансово сприяє уряд Канади та канадська організаціяя SOCODEVI.

4. Висновки

Під час дослідження встановлено, що фермерські господарства, очолювані жінками, адаптивніші та менш вразливі до екстраординарних ситуацій в умовах тривалої російсько-української війни. Виявлено, що особиста мотивація, відповідальність та репутація для жінки є домінуючими тригерами при створенні фермерського господарства та продовженні справи свого чоловіка-захисника Батьківщини. Розвитку сімейного фермерського господарства сприяють державні та міжнародні програми фінансової й консалтингово-інформаційної підтримки, неурядові громадські організації та профільні аграрні асоціації. Роль жінок-фермерок посилюється в усіх сферах соціально-економічного розвитку територіальних громад і держави в цілому. В умовах воєнної економіки вони надійно тримають тили, піклуються про добробут власних родин, є хранителями культури і традицій селянського способу життя тощо. Розвиток

жіночого фермерства слід сприймати як невід'ємну складову державного устрою, що декларує соціальну справедливість, рівність та незворотність євроінтеграційного курсу.

Разом з тим, розвиток жіночого фермерства недооцінюється державою. Зокрема у цьому сегменті не ведеться офіційної статистики, не проводяться соціологічні опитування щодо їхнього стану, проблем розвитку та перспектив щодо участі у повоєнному відновленні аграрної сфери. Потребують актуалізації всі елементи екосистеми переходу ОСГ у фізичні чи юридичні особи аграрного бізнесу. Актуальними перешкодами на шляху підприємницької діяльності жінок-керівниць залишаються: високе податкове навантаження; фінансово-кредитні та логістичні обмеження; неконтрольований злет цін на засоби виробництва; постійне відключення електро-, газо-, водопостачання; збій в роботі інформайно-комунікаційних технологій через відсутність стабільного інтернет-зв'язку та ін. Як і всі малі організаційно-правові форми аграрного бізнесу України, жінки-фермерки ризикують фізичним руйнуванням своїх аграрних активів і вирощеної продукції, перебувають у постійній невизначеності щодо кон'юктури ринків, відчувають ефект «цінових ножиць», коли виробничі витрати прискорено зростають, а дохідність стрімко падає.

Перспективи подальших розвідок у цьому ж руслі можуть бути пов'язані з використанням особливо цінного досвіду держав-членів Євросоюзу з питань розроблення, фінансвання й моніторингу виконання цільових програм інклюзивного розвитку жіночого фермерства та забезпечення їхньої участі у повоєнному відновленні аграрного сектору економіки України.

Конфлікт інтересів

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів щодо підготовки, написання та публікації цієї статті.

Фінансування

Статтю підготовлено в рамках виконання досліджень ННЦ «Інститут аграрної економіки» за темою: Організаційно-економічні механізми стимулювання євроінтеграційного розвитку підприємницької діяльності на селі, № ДР 0126U001770 на період 2026–2028 рр. Етап 2026 року – Теоретичне обґрунтування основ організаційно-економічних механізмів стимулювання євроінтеграційного розвитку підприємницької діяльності на селі.

Доступність даних

Дані, використані в дослідженні, отримані з відкритих офіційних джерел. Узагальнені табличні матеріали, сформовані авторами у процесі дослідження, можуть бути надані на обґрунтований запит.

Використання засобів штучного інтелекту

Автори підтверджують, що не використовували технології штучного інтелекту при створенні представленої роботи.

Внесок авторів

Малік М.Й.: підготовка первинного тексту; формування висновків.

Кравченко С.А.: збір і систематизація матеріалів; методологія; аналіз; підготовка оновленого тексту та інформаційно-аналітичного матеріалу; формування висновків.

Могильний О.М.: концептуалізація; системно-функціональний аналіз; підготовка оновленого тексту; редагування; формування висновків.

References:

1. European Business Association. Available at: https://eba.com.ua/chotyry-proyekty-agropererobky-vid-ukrayinskyh-fermerok-otrymaly-grant-vid-corteva-v-mezhah-programy-talenta-2025-2026/

2. Kravchenko, S. (2025). Effectiveness of the development of entrepreneurial structures for the production of plant products and their organisational-economic adaptation to the conditions of war in Ukraine. *Economics, sociology, business, administration and services: modern technologies and theories :* collective monograph. Section – Economy / Breus S., Siruk O. etc. International Science Group. USA, Boston: Primedia eLaunch, P. 55–66. https://doi.org/10.46299/ISG.2025.MONO.ECON.3.1.3

3. Kravchenko, S. (2026). Economic adaptation of small agribusiness enterprises to operate in war conditions and stimulating their european integration development. *Modern challenges and opportunities of the economy: analysis of new trends in management, implementation of technologies and ideas in tourism :* collective monograph. Section – Economy / Bahalika T. etc. International Science Group. Boston Primedia eLaunch, 608 p. P. 73–83. https://doi.org/10.46299/ISG.2026.MONO.ECON.1.2.3

4. Kravchenko, S. (2026). Effectiveness of the development of entrepreneurial structures in agriculture in wartime conditions and stimulation of their European integration development. *Moderní aspekty vědy :* LXIX. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 672 p., P. 646–655. https://doi.org/10.52058/69-2026

5. Tripoli.land. Available at: https://tripoli.land/ua/farmers/lvovskaya/zolochevskiy

6. Refugee peasant women: in Spain, Ukrainian refugees are offered to "revive" deserted villages. 2022. Available at: https://uamedia.eu/economics/bizenki-selyanki-v-ispaniyi-ukrayinskim-zinkam-proponuyut-ozivlyuvati-bezlyudni-sela-455.

7. Borodina, O.M., Rykovska, O.V., Mykhailenko, O.V., Ksenofontov, M.M., Frayer, O.V. (2023). UN Declaration on the Rights of Peasants and Other People Working in Rural Areas: Popular Presentation and Commentary. Handbook, 134. Available at: https://arci.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Manual_UNDROP_web.pdf/.

8. A new farmers' association has been created in Ukraine, uniting us with the EU. Available at: https://agropolit.com/news/31281-v-ukrayini-stvorili-novu-asotsiatsiyu-fermeriv-scho-obyednuye-nas-z-yes.

9. Gavryk, O.Yu., Svinous, N.I. (2026). Farms in the food supply system: management and information and analytical aspects. *Agrosvit,* 7, 169–177. https://doi.org/10.32702/2306-6792.2026.7.169

10. Gender aspects, development of agriculture and rural areas. Available at: https://openknowledge.fao.org/handle/20.500.14283/cb4501uk

11. Public organization "Association of Farmers and Private Landowners of Ukraine". Available at: https://opendatabot.ua/c/14289145

12. Public organization "All-Ukrainian Council of Women Farmers". Available at: https://opendatabot.ua/c/21685692

13. Public organization "National Association of Agricultural Advisory Services of Ukraine". Available at: https://opendatabot.ua/c/26438001

14. Public organization "United Farmers Association of Ukraine". Available at: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/42049588/

15. Public organization "Ukrainian Platform "Women in Business"".Official website. Available at: https://opendatabot.ua/c/42919005

16. Public Union "Association of Small and Medium Farmers". Available at: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/44404436/

17. Public Association "Innovative Farming and Cooperation". Available at: https://ifnc.com.ua/project

18. Public Union "Ukrainian Cooperative Federation". Available at: https://www.ukrcoopfederation.org.ua/

19. Gurska, I.S., Saranchuk, G.M. (2026). Organizational and economic mechanism of post-war restoration of the agrarian sector of the economy of Ukraine: conceptual principles and strategic priorities. *Agrosvit,* 8, 204–211. https://doi.org/10.32702/2306-6792.2026.8.204

20. Where can a farmer get money in 2026. Available at: https://agronews.ua/news/de-fermeru-vzyaty-groshi-u-2026-roczi/

21. State Statistics Service. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/

22. Dubinina, M.V., Tyvonchuk, Y.A. (2026). Peculiarities of the functioning of farms under martial law. *Agrosvit,* 5, 83–91. https://doi.org/10.32702/2306-6792.2026.5.83.

23. Women in Business: Economics and Entrepreneurship Trends in Ukraine. Analytical Study – 2026. Available at: https://www.ratinggroup.ua/news/women-in-business-2026

24. On Personal Farming (2003). Law of Ukraine № 742-IV. 15.06.2003. Zakon.rada.gov.ua. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text

25. On Farming (2023). Law of Ukraine dated 19.06.2023 № 973-IV. 19.06.2023. Zakon.rada.gov.ua. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text

26. Zolotnytska, Y.V. (2026). Organization of intra-farm management of a family farm. *Effective Economy,* 4. https://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.4.96.

27. Ilchuk, M.M., Tomashevska, O.A., Androsovych, I.I., Fursa, A.V., Tomashevskyi V.Yu. (2026). State support for ensuring sustainable development of entrepreneurial structures of agribusiness in Ukraine. *Agrosvit,* 6, 88–96. https://doi.org/10.32702/2306-6792.2026.6.88.

28. Lagodienko, V., Nikolyuk, O., Savchenko, T. (2026). Organizational and economic mechanism for the development of small agricultural producers' cooperation. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences,* 354(3), 583–591. https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-354-81

29. Nazaruk, A.Ya. (2026). The role of small business in shaping the economic activity of the rural population of Ukraine. *Agrosvit,* 6, 224–229. https://doi.org/10.32702/2306-6792.2026.6.224

30. Ukraine and Canada launch the "PRIDE" project to support women farmers and cooperatives. Available at: https://me.gov.ua/News/Detail/0059f6bb-9158-4f18-97f7-a4eadcc0bce0?lang=uk-UA&title=Honor

31. Farm "Agro Life", Poltava region, Myrhorod district, Ustyvytsia village. Available at: https://opendatabot.ua/c/41117384

32. Farm "Arsad", Lviv region, Zolochiv district, Ripniv village. Available at: https://opendatabot.ua/c/36763733

33. Farm "Boyko", Kirovohrad region, Holovanivskyi district, Moshchene village. Available at: https://opendatabot.ua/c/20657127

34. Farm "Hutyshchanske", Lviv region, Zolochiv district, village of Hutyshche. Available at: https://opendatabot.ua/c/33198275

35. Farm "Zolota Niva+", Lviv region, Sheptytskyi district, Trudolyubivka village. Available at: https://opendatabot.ua/c/32364427

36. Farm "Kolyada-2012", Odesa region, Berezivskyi district, Berezivkam town. Available at: https://opendatabot.ua/c/38201250
37. Farm "Krutnyk O.B.", Lviv region, Zolochiv district, village of Yelykhovychi. Available at: https://opendatabot.ua/c/33424848
38. Farm "Larysa-2008", Dnipropetrovsk region, Pavlohrad district, village of Novovyazivske. Available at: https://opendatabot.ua/c/35798131
39. Farm "Ovochivnitsvo", Lviv region, Stryi district, Krupske village. Available at: https://opendatabot.ua/c/35785613
40. Farm "Larysa", Dnipropetrovsk region, Tomakiv district, Vysoke village. Available at: https://opendatabot.ua/c/23367789
41. Farmer Competence Center. Available at: https://competence.farm/

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Mykola Malik
Doctor of Economics, Professor
National Research Center
"Institute of Agrarian Economics"
Kyiv, 10 Heroiv Oborony St., 03127
E-mail: malik_coop@iae.kiev.ua
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9198-4460

Малік Микола Йосипович
доктор економічних наук, професор
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»
м. Київ, вул. Героїв Оборони 10, 03127
E-mail: malik_coop@iae.kiev.ua
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9198-4460

Svitlana Kravchenko
Corresponding author
Doctor of Economics, Professor
National Research Center
"Institute of Agrarian Economics"
Kyiv, 10 Heroiv Oborony St., 03127
E-mail: sv.kravchenko.777@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5541-4495

Кравченко Світлана Анатоліївна
Corresponding author
доктор економічних наук, професор
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»
м. Київ, вул. Героїв Оборони 10, 03127
E-mail: sv.kravchenko.777@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5541-4495

Oleksiy Mohylny
Doctor of Economics, Professor
National Research Center
"Institute of Agrarian Economics"
Kyiv, 10 Heroiv Oborony St., 03127
E-mail: o.mogilnyi@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9802-1701

Могильний Олексій Миколайович
доктор економічних наук, професор
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»
м. Київ, вул. Героїв Оборони 10, 03127
E-mail: o.mogilnyi@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9802-1701

Дата надходження статті: 10.08.2026
Дата надходження виправленої версії статті: 28.08.2026
Дата прийняття статті: 02.09.2026
Дата публікації статті: 28.10.2026